

שני דיני פרק שלשה עשר כתובות

ק"ב.

עין משפט נר מצוה

ע"ה א מ"י פ"ה מהל'
מל"ס הלכה י"א:
ע"ב ש"ס הלכה י"י

לענין רש"י

שאנ"ד (שיאוניו"ר).
(לחם) נעשה מקמח גרתי.

מוסף רש"י

אקרא. מקום מעבר
הנה, ובלע"ז פוטע"ן
(מגילה א). אפשר אדם
בונה בית לבנו קטן.
נען קטן הנני של
חס היה ומנ"ס שני
לנני (סוטה דל). אלא
שמבונה על אחת
משבעה בצוען. לטון
אכנה ממנה (בראשית טו)
לומר מושבת צפירות
(סוטה דל). בטרשים.
סלע"ס, שאין עשין פירות
לאך לה (שם). עמא
פזיזא. נהר, דקדמיתו
פומייכו לאודנייכו.
קודם ששעמם אחת
האך היא קשה ואם מוטלו
לעמוד בה קבלתם עליוס
לקיימה (שבת פח).
הדרן עלך שני דיני
גזירות

מנשק כיפי דעכו. משמע דמאך ישראל הוא וכן צביליה מי
שאלחו (גיטין דף ע"ו) ומימה דצ"ק דגיטין (דף ג' ושס)
תנן עכו כארץ ישראל לגיטין משמע דהוי מחוץ לארץ ומפרש צירושלי'
חזיה כארץ וחזיה צמוץ לארץ: **רבי חנינא** הוה מתקף מתקפיה.

פירוש שוקל אבנים ומולאן קלות אמר
עדיין לא נכנסתי לארץ ישראל כיון
שקלנו ומולאן כבדות אמר כבר
נכנסתי לארץ ישראל וכן מפרש
בתנאומא דפרשם שלח לך כשעלה ר'
חנינא הגדול מצבל צקש לידע אס
נכנס לא"י והיה שוקל אבנים כל זמן
שהיו קלות אמר עדיין לא נכנסתי
לארץ ישראל כיון שמולאן כבדות אמר
אין אלו אלא אבני ארץ ישראל והיה
מנשקן וקרא עליהן את הפסוק
הזה כי רצו עזדיך את אבניה:
17

אמרו ליה קטופי נינהו אמר ארץ ארץ הכניסי פירותיך למי את מוציאה
פירותיך לערביים^א הללו שעמדו עלינו בחטאתינו לשנה איקלע ר' חייא
להתם חזנהו דהו קיימי כעזי אמר עזים בין הגפנים אמרו ליה זיל לא
תעביד לן כי חברך: תנו רבנן בברכותיה של ארץ ישראל בית סאה עושה
חמשת ריבוא כורין בישיבתה של צוען בית סאה עושה שבעים כורין
דתיא אמר רבי מאיר אני ראיתי בבקעת בית שאן בית סאה עושה שבעים
כורין ואין לך מעולה בכל ארצות יותר מארץ מצרים שנאמר^ב כגן ה' כארץ
מצרים ואין לך מעולה בכל ארץ מצרים יותר מצוען דהו מרבו בה מלכים
דכתיב^ג כי היו בצוען שריו ואין לך טרשים בכל א"י יותר מחברון דהו
קברי בה שיכבי ואפילו הכי חברון מבונה על אחת משבעה בצוען דכתיב
^ד וחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים^ה מאי נבנתה אילימא נבנתה
ממש אפשר אדם בונה בית לבנו קטן קודם שיבנה לבנו גדול שנאמר
^ו ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען אלא שמבונה על אחת משבעה בצוען
והני מילי בטרשים אבל שלא בטרשים חמש מאה והני מילי שלא
בברכותיה אבל בברכותיה כתיב^ז ויזרע יצחק בארץ ההיא וגו' תניא אמר
רבי יוסי סאה ביהודה היתה עושה חמש סאין סאה קמח סאה סלת סאה
סובין סאה מורסין וסאה קיבוריא א"ל^ח ההוא^ט צדוקי לר' חנינא יאה משבחיתו
בה בארעכון^י בית סאה אחת הניח לי אבא ממנה משח ממנה חמר ממנה
עיבור ממנה קיטניות ממנה רעות מקנתי א"ל^{יא} ההוא בר אמראה לבר
ארעא דישאל האי [תאלתא] דקיימא אגודא דירדנא כמה גדריתו מינה
אמר ליה שיתין כורי א"ל^{יב} אכתי לא עייליתו בה אחריבתוהו אנן
מאה ועשרים כורי הוה גורין מינה אמר ליה אנא נמי מחד גיסא
קאמינא לך אמר רב חסדא מאי דכתיב^{יג} ואתן לך ארץ חמדת נחלת
צבי למה ארץ ישראל נמשלה לצבי לומר לך מה צבי זה אין עורו
מחזיק בשרו אף ארץ ישראל אינה מחזקת פירותיה דבר אחר מה צבי
זה קל מכל החיות אף^{יד} ארץ ישראל קלה מכל הארצות לבשל את פירותיה
אי מה צבי זה קל ואין בשרו שמן אף ארץ ישראל קלה לבשל ואין פירותיה
שמנים תלמוד לומר זבת חלב ודבש שמנים מחלב ומתוקים מדבש^{יז} רבי
אלעזר כי הוה סליק לארץ ישראל אמר פלמי לי מהדא כי שמכוהו אמר פלמי
לי מתרתי כי אותבוהו בסוד העיבור אמר פלמי לי מתלת שנאמר^{יח} והיתה
ידי אל הנביאים החזיים שוא וגו' בסוד עמי לא יהיו זה סוד עיבור ובכתב
בית ישראל לא יכתבו זה סמיכה ואל אדמת ישראל לא יבואו כמשמעו רבי
זירא כי הוה סליק לא"י לא אשכח מברא למעבר נקט במצרא וקעבר אמר
ליה ההוא^{יט} צדוקי עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפזיותייכו
קיימיתו אמר ליה דוכתא דמשה ואהרן לא זכו לה אנא מי יימר דוכינא
לה: יר' אבא מנשק כיפי דעכו ר' חנינא מתקן מתקליה ר' אמי ורבי אסי
קיימי

והוה כמבי מיכסי עד אקרא דולונגני. כשמלך כל המקומות
ישתער לכך: נקטו צדיה. מולאן קטנות נחמות צדו אחת: קטפי.
אשכולות דמתרגמינן (ויקרא כה) לא תצורו לא תקטוף: לשנה.
לסוף שנה: **צדקוטיה**. כשהשנה מצורכת: **צישופה** של זוען.

והוויא כמבי מיכסי עד אקרא דתולבנקי כ"ב
פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי רבי חלבו
ור' עזירא ור' יוסי בר חנינא איקלעו להוהו
אתרא אייתו קמייהו אפרסקא דהוה כאילפם
כפר הינו ואילפם כפר הינו כמה הווי ה'
סאין אכלו שלישי והפקירו שלישי ונתנו לפני
בהמתן שלישי לשנה איקלע ר' אלעזר להתם
ואייתו לקמיה נקטו בידיה ואמר יארץ פרי
למלחה מרעת יושבי בה רבי יהושע בן לוי
איקלע^א לגבלא חזנהו להנהו קטופי דהו
קיימי כי עייגלי אמר עגלים בין הגפנים
אמרו ליה קטופי נינהו אמר ארץ ארץ הכניסי פירותיך למי את מוציאה
פירותיך לערביים^א הללו שעמדו עלינו בחטאתינו לשנה איקלע ר' חייא
להתם חזנהו דהו קיימי כעזי אמר עזים בין הגפנים אמרו ליה זיל לא
תעביד לן כי חברך: תנו רבנן בברכותיה של ארץ ישראל בית סאה עושה
חמשת ריבוא כורין בישיבתה של צוען בית סאה עושה שבעים כורין
דתיא אמר רבי מאיר אני ראיתי בבקעת בית שאן בית סאה עושה שבעים
כורין ואין לך מעולה בכל ארצות יותר מארץ מצרים שנאמר^ב כגן ה' כארץ
מצרים ואין לך מעולה בכל ארץ מצרים יותר מצוען דהו מרבו בה מלכים
דכתיב^ג כי היו בצוען שריו ואין לך טרשים בכל א"י יותר מחברון דהו
קברי בה שיכבי ואפילו הכי חברון מבונה על אחת משבעה בצוען דכתיב
^ד וחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים^ה מאי נבנתה אילימא נבנתה
ממש אפשר אדם בונה בית לבנו קטן קודם שיבנה לבנו גדול שנאמר
^ו ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען אלא שמבונה על אחת משבעה בצוען
והני מילי בטרשים אבל שלא בטרשים חמש מאה והני מילי שלא
בברכותיה אבל בברכותיה כתיב^ז ויזרע יצחק בארץ ההיא וגו' תניא אמר
רבי יוסי סאה ביהודה היתה עושה חמש סאין סאה קמח סאה סלת סאה
סובין סאה מורסין וסאה קיבוריא א"ל^ח ההוא^ט צדוקי לר' חנינא יאה משבחיתו
בה בארעכון^י בית סאה אחת הניח לי אבא ממנה משח ממנה חמר ממנה
עיבור ממנה קיטניות ממנה רעות מקנתי א"ל^{יא} ההוא בר אמראה לבר
ארעא דישאל האי [תאלתא] דקיימא אגודא דירדנא כמה גדריתו מינה
אמר ליה שיתין כורי א"ל^{יב} אכתי לא עייליתו בה אחריבתוהו אנן
מאה ועשרים כורי הוה גורין מינה אמר ליה אנא נמי מחד גיסא
קאמינא לך אמר רב חסדא מאי דכתיב^{יג} ואתן לך ארץ חמדת נחלת
צבי למה ארץ ישראל נמשלה לצבי לומר לך מה צבי זה אין עורו
מחזיק בשרו אף ארץ ישראל אינה מחזקת פירותיה דבר אחר מה צבי
זה קל מכל החיות אף^{יד} ארץ ישראל קלה מכל הארצות לבשל את פירותיה
אי מה צבי זה קל ואין בשרו שמן אף ארץ ישראל קלה לבשל ואין פירותיה
שמנים תלמוד לומר זבת חלב ודבש שמנים מחלב ומתוקים מדבש^{יז} רבי
אלעזר כי הוה סליק לארץ ישראל אמר פלמי לי מהדא כי שמכוהו אמר פלמי
לי מתרתי כי אותבוהו בסוד העיבור אמר פלמי לי מתלת שנאמר^{יח} והיתה
ידי אל הנביאים החזיים שוא וגו' בסוד עמי לא יהיו זה סוד עיבור ובכתב
בית ישראל לא יכתבו זה סמיכה ואל אדמת ישראל לא יבואו כמשמעו רבי
זירא כי הוה סליק לא"י לא אשכח מברא למעבר נקט במצרא וקעבר אמר
ליה ההוא^{יט} צדוקי עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפזיותייכו
קיימיתו אמר ליה דוכתא דמשה ואהרן לא זכו לה אנא מי יימר דוכינא
לה: יר' אבא מנשק כיפי דעכו ר' חנינא מתקן מתקליה ר' אמי ורבי אסי
קיימי

הוה כמבי מיכסי עד אקרא דולונגני. כשמלך כל המקומות
ישתער לכך: נקטו צדיה. מולאן קטנות נחמות צדו אחת: קטפי.
אשכולות דמתרגמינן (ויקרא כה) לא תצורו לא תקטוף: לשנה.
לסוף שנה: **צדקוטיה**. כשהשנה מצורכת: **צישופה** של זוען.
לומר דמפרש ואזיל ומלוען אתה
למד לארץ ישראל דמפרש ואזיל:
אני ראוי צדקתה זים שאן. שהיא
משאר ארצות: **זים סאה** עושה
שבעים כורים. וכיון דצדקה ארצות
יש שבעים כורים כל שכן צדק מצרים
שאין לך מעולה בכל הארצות כמצרים
שהי נמשלה לגן ה' ואין צדקה
מדינה מעולה כלעזר: **דמרטו** זה
מלכי. מצרים שנאמר כי היו צוען
שריו. על מלכי ישראל הכתוב מדבר
לגבלא שמרדו דהקצ"ה וסמכו על
מלכי מצרים ותמיד היו שריהם
ושלוחיהם מלויין צוען שלוחים למלך
מצרים מציאין תשורה: **מזונה**.
צויה בכל טוב. מזונה לשון פרי
דכתיב (בראשית ז) ואכנה גם אנכי
ממנה: **לכנו** הקטן. לכנען: **לכנו**
גדול. למצרים: **על אחת משבעה**.
היי שבע פעמים שבעים כורים
הרי ד' מאות ותשעים וצמקום שאינו
טרשים כחברון יש להוסיף עד חמש
מאות וצדקוטיה כתיב מאה שיעים
על אחת שצדקה שנים נצדק למאה.
מאה פעמים חמש מאות הרי חמשת
ריבוא: **סאה קמה**. הוה אצק דק
היולא מן הנפה והסעין טחונין
דכתיב על גריסין ואין טחונין דקין
והנפה מוליאה הקמח וקולטת פסולת
ומחזיר מה שצנפה לריחים: **סובין**.
שהמכתש מוליאה כשלותמין טעין
לסולת כותשין אומן דמכתשת:
מורסין. הן סובין היולאין דאחרונה:
קיבוריא. קמח שאינו יפה שעושים
ממנו פת קבור וקורין שאנדי"ר:
יאה משבחיתו זה **צדקוטיה**. יפה
אחס משבחין אותה: **זים סאה** הניח
לי **אבא**. צדקן ישראל: א"ל **הוה**
בר אמורא. אחד מצני האמורי
אמר ליהודי תחלת ציאתו לארץ:
הך סאלתא דקיימא אגודא דירדנא.
דקל פלוי העומד על שפת הירדן:
כמה גדריתו מינה. כמה תמרים
אחס גודרים הימנו. לקיטת תמרים
קרויה גדירה כלשון [משנה וגזרתי
כלשון] ארמי: אין עורו מחזיק אס
בשרו. שהעור כוון וגומד לאחר
הפשטו: אינה מחזקת פירותיה.
עושה פירותיה מרובין עד אין מקום
להצניען: **פלמי** לי מהדא. נללתי
מאחת מהן מן הקללות האמורות
דמקרא: **נקטו צדקה**. יש מקום
שאין גשר ומשליכין עץ על רוחם
הנהר משפה לשפה ואינו רחב לילך
לעלו כי אס אוחז צדיקו בחבל המתוח
למעלה הימנו קשור שני ראשיו
צמתי יתדות אחת מאחן ואחת מאחן
שהקדמתם נעשה לנשעם ועודכס
סלעים: **מסקן** מתקליה. משה ומתקן
מכשולי העיר מחמת חיצת הארץ
שהיתה חציבה עליו ומחזר שלא יאס
רע על הדרכים:
קיימי

(א) וני' חוס' ע"ז נט. ד"ה
אקלען, (ב) ונס"א: לגוסי,
(ג) סוטה לד: (ד) ונס"א:
מיאלן, (ה) וני' חוס' צ"ב
יא. ד"ה ולא חת, (ו) וני'
ר"ה ג. ובצ"ש שס לע"ק
וע"ע גיטין טו, (ז) שבת
פח, (ח) כ"ט: הסולת.

תורה אור השלם

1. ארץ פרי למלחה
מרת ישיב בה:
התלים קו לד
2. וישא לוט את עיניו
וירא את כל כפר הירדן
כי בלה משקה לפני
שחת יי את סדם ואת
עמרה כגן יי בארץ
מצרים באבקה צער:
בראשית יג י
3. כי היו בצוען שריו
ומקאבו חנם יגיעו:
ישיב י ל ד
4. ויעלו חנם ויבאו עד
חברון ויש אדמתן ששי
וחלמי ילדי הענק
וחברון שבע שנים
נבנתה לפני צוען
מצרים: במדבר יג כב
5. ובני חם כוש ומצרים
ופוט וכנען: בראשית י ו
6. ויזרע יצחק בארץ
ההוא ומצאא בשנה
ההוא מאה שיעים
ויברכהו יי:
בראשית כו כ
7. ואנכי אמרתי איך
אשיתך בגנים ואתן לך
ארץ חמדת נחלת צבי
צבאות גוים ואמר אבי
תקרא לי ומאתרי לא
תקבו: ירמיהו ג י
8. והיתה ידי אל
הנביאים החזיים שוא
והקסמים קוב בסוד עמי
לא יהיו ובכתב בית
ישאל לא יכתבו ואל
אדמת ישראל לא יבואו
וירעקתם כי אני אדוני
אלהים: יחזקאל יג ט

הגהות הב"ח

(א) אמר ליה לא
עייליתו בה אכתי
אחריבתוהו אמן:

עם צהול: דקדמיסו פומייכו לאודנייכו. מתחלתם הייתם צהולים
עם צהול: דקדמיסו פומייכו לאודנייכו. לישאל אחרינה כיפי דעכו
סלעים: **מסקן** מתקליה. משה ומתקן מכשולי העיר מחמת חיצת הארץ
שהיתה חציבה עליו ומחזר שלא יאס רע על הדרכים:
קיימי